

MARS, EVGENIA, ABDÜLHAMİD İSTANBUL'UNDA BİR KADIN SEYYAH, ÇEV.: HÜSEYİN MEVSİM, KİTAP YAYINEVİ, İSTANBUL 2019, s. 86, ISBN: 978-605-105-195-6

MARS, EVGENİA, ABDÜLHAMİD İSTANBUL'UNDA BİR KADIN SEYYAH, TRANS.: HÜSEYİN MEVSİM, KİTAP YAYINEVİ, İSTANBUL 2019, s. 86, ISBN: 978-605-105-195-6

İrem KOCABAŞ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı
MA. Candidate, Ondokuz Mayıs University, Institute of Graduate Studies, Department of History

ireemkcbas@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5197-9250

İBD

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi – Ondokuz Mayıs University Journal of Humanities
2/1, Haziran – June 2021 Samsun
E-ISSN: 2717-8072 (Online)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/insanbilimleri>
insanbilimleri@omu.edu.tr

Makale Türü-Article Type : **Kitap İncelemesi (Book Review)**
Geliş Tarihi-Received Date : **09.05.2021**
Kabul Tarihi-Accepted Date : **14.05.2021**
Sayfa-Pages : **61 – 64**

This article was checked by

Atf – Citation: KOCABAŞ, İrem, “Mars, Evgenia, Abdülhamid İstanbul’unda Bir Kadın Seyyah, Çev. Hüseyin Mevsim, Kitap Yayınevi, İstanbul 2019, s. 86, ISBN: 978-605-105-195-6”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi (İBD)*, 2/1, Haziran /June 2021, ss. 61 – 64.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İnsan Bilimleri Dergisi
Journal of Humanities
2/1, Haziran – June 2021
ss. 61 – 64
Makale Türü: Kitap İncelemesi

MARS, EVGENİA, ABDÜLHAMİD İSTANBUL'UNDA BİR KADIN
SEYYAH, ÇEV.HÜSEYİN MEVSİM, KİTAP YAYINEVİ, İSTANBUL 2019,
s.86, ISBN: 978-605-105-195-6

MARS, EVGENİA, ABDÜLHAMİD İSTANBUL'UNDA BİR KADIN SEYYAH, TRANS.
HÜSEYİN MEVSİM, KİTAP YAYINEVİ, İSTANBUL 2019, s.86, ISBN: 978-605-105-195-6

İrem KOCABAŞ

Doğu Roma (Bizans İmparatorluğu) ve Osmanlı Devleti’ne başkentlik yapmış olan İstanbul sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan bir merkez niteliği taşımıştır. Bu merkezi niteliği ve sembolik yapısıyla İstanbul, yerli ve yabancı seyyahların ilgisine mazhar olmuştur.

İncelemeye konu olan kitap, Bulgar kadın yazar Evgenia Mars’ın¹ 1909 yılında yazmış olduğu “Ay Gecesi” adlı hikâye kitabının “İstanbul’a Seyahat. Yolculuk Notları ve İzlenimleri” ismiyle sunduğu ikinci kısmıdır. Türkçe literatüre girmesine katkı sağlayan Bulgarcadan Türkçeye yapmış olduğu pek çok çeviri eseriyle tanınan Prof. Dr. Hüseyin Mevsim’dir.² Eser 2019 yılında “*Abdülhamid İstanbul’unda Bir Kadın Seyyah*” ismiyle Kitap Yayınevi tarafından yayımlanmıştır.

Söz konusu eser, *Sunuş ve Seyahat, Boğaziçi, Suriçi veya Eski İstanbul, Prinkipo, Evlogi Gerogiev Bulgar Hastanesi ve Bulgar Ruhban Mektebi, Bedesten ve Taksim, Bulgar Erkzarhlığı, Altın Boynuz, Selamlık ve Galata Mevlevihanesi* olmak üzere on bölümden oluşmaktadır. Bölümler, 1907 yılının sonbaharında İstanbul’da geçirilen bir günü anlatmaktadır.

Kitabın çevirisini yapan Hüseyin Mevsim, sunuş bölümünde (s.7-16) Sofya’dan İstanbul’a seyahat eden Evgenia Mars, kocası Dr. Mihail Elmazov ve yakın dostları olan İvan Vazov hakkında bilgiler vermektedir. Bu bilgilerin yanı sıra çevirmenin söz konusu seyahatnamenin bir kadın tarafından kaleme alınan Bulgarca ilk seyahatname olduğunu belirtmesi de dikkate değerdir.

Evgenia Mars “Seyahat” adlı bölüme (s.19-28) İstanbul’un Bulgar tarihi açısından önemine değinerek başlamıştır. Yazar ayrıca, İstanbul ziyaretlerinin siyasi olaylardan dolayı kısıtlamalara tabi tutulduğuna dair de bilgiler aktarmaktadır. Sofya tren garından İstanbul’a kadar olan tren yolculukların nasıl geçtiğini, bu yolculukta yaşadıkları aksaklıkları ve İstanbul’a yaklaştıkça da şehrin silueti hakkında önemli tasvirlerle yer vermiştir. Kitaptaki tasvirlerin yanı sıra yazarın anlatımından İstanbul sınırına girdiği andan itibaren kendi yaşamış olduğu bölge ile bir karşılaştırma içerisine girdiği anlaşılmaktadır. Öyle ki Osmanlı Devleti topraklarını kendi ülkesinin topraklarıyla kıyaslarken “*Edirne’den öte ova, çölü andırıyor*” şeklinde betimlemektedir. Aynı zamanda tren yolculuğu sırasında Osmanlı Devleti’ne ait *askerî* karakollarda bulunan askerleri kendi ülkesinin askerleriyle kıyaslaması da dikkat çekicidir. Yolculuk esnasında sık sık yaşamakta olduğu topraklara duyduğu hayranlığı dile getirmektedir. Tren yolculuğunun ardından faytonla İstanbul’un *Avrupai* kısmı olan Pera’da bir otele yerleştiklerini belirterek bu bölümü sonlandırmaktadır.

“Boğaziçi” başlıklı bölümde (s.29-33) Boğaziçi’ne yaptıkları vapur gezisi anlatılmaktadır. Denizin ortasında bulunan ve Avrupalıların Leandros Kulesi olarak isimlendirdikleri Kız Kulesi, yazarın dikkatini çekmektedir ve bu kuleyle ilgili meşhur efsaneye de eserde değinilmektedir. Boğaz’ın konumu ve etrafında bulunan yapılar hayranlıkla anlatılmaktadır. Ayrıca masalsı olarak nitelendirdiği Boğaz’ın, Avrupalıların elinde olmadığı için büyük bir üzüntü içinde olduğunu da eserinde dile getirmektedir. Yazar, aynı zamanda vapurda bulunan Osmanlı kadınları, yazarın oldukça ilgisini çekmektedir. Öyle ki eserinde vapurdaki Osmanlı kadınlarının kıyafetlerine ve yüz hatlarına dair detaylı bilgilere yer vermektedir (s.31-32). Bu detayların haricinde “*Türkiye’de kadın eğlence için yaratılmış, o yüzden birey olarak değer taşıyor*” sözleriyle Osmanlı kadınının toplumdaki yeri hakkında da yorumlarda bulunmaktadır.

“Suriçi veya Eski İstanbul” bölümünde (s.34-41) eski İstanbul’un konumuna dair bilgiler vererek buranın Avrupalılar için ilgi çekici olduğuna değinilmektedir. Ardından orada yaşayan nüfusun etnik yapısıyla birlikte sokaklarda dikkatini çeken

¹ Evgenia Bonçeva-Elmazova.

² Prof. Dr. Hüseyin Mevsim, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Bulgar Dili ve Edebiyatları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

bazı durumlara yer verilmiştir. Özellikle yazar bu kısımda, İstanbul sokaklarıyla ilgili bazı gözlemlerde bulunarak köpeklerin çokluğundan yakınmaktadır (s.35). Yazar, eski İstanbul’un ünlü yerlerinden biri olan Atmeydanı’na ziyaret gerçekleştirerek okuyuculara Atmeydanı’nın tarihi hakkında bilgiler sunmaktadır. Bu bilgilerin yanında Atmeydanı’nın güneyinde yer alan Yeniçeri Müzesini³ ve müzenin içerisinde bulunan yeniçeri figürlerinin tasvirini yapmaktadır. Diğer yandan eski İstanbul sokaklarına dair gözlemlerinde çok fazla cami ve servi ağaçlı mezarlıkların bulunduğunu ve bu durumun kendisine ilginç geldiğini yazmaktadır. Hatta “*Şehrin yarısı ev, yarısı da mezarlık*” diyerek bu durumun şehre hüznün kattığını vurgulamaktadır (s.39-40).

Yazarın “Prinkipo” olarak adlandırdığı bölüm (s.42-47) Büyükkada’ya yapılan gezi notlarını içermektedir (s.42). Bu gezi notları Büyükkada’ya nasıl gidileceğine dair güzergahlar verilerek başlamaktadır. Güzergâh üzerinde bulunan Haydarpaşa Garı’nın inşasına dair gözlemlerini de aktaarak okuyuculara burayla ilgili bilgiler sunmaktadır. Yazar, Büyükkada’nın doğal güzelliklerine hayran kaldığını sık sık belirtmektedir. Aynı zamanda adaya mahsus yaşanan su sorununu da gözler önüne sermektedir (s.46). Genel olarak yazarın Büyükkada’ya yaptığı geziden memnun kaldığı anlaşılmaktadır.

“Evlogi Georgiev Bulgar Hastanesi ve Bulgar Ruhban Mektebi” bölümünde (s.48-53) üç Bulgar yolcunun Şişli semtinde bulunan Bulgar kurumlarına yaptıkları ziyaret aktarılmaktadır (s.48). Bu ziyaretlerde duydukları heyecan ve milliyetçi duygular dikkate değerdir. Nitekim Evlogi Georgiev Bulgar Hastanesi’nin kuruluşu ve işleyişinin yanı sıra hastane içerisindeki personele dair kısa bilgilere de yer verilmektedir.

Bir diğer bölüm olan “Bedesten (Kapalıçarşı) ve Taksim” adlı kısımda (s.54-55) Kapalıçarşı’ya ve Taksim’e yaptıkları gezi anlatılmaktadır (s.54). Kapalıçarşı’nın içerisinde bulunan dükkanlara, çarşının görünümüne ve orada satılan ürünlere dair betimlemeler yapılmaktadır. Kapalıçarşı gezisinin ardından seyyah, Taksim bölgesinden Boğaz manzarasına duyduğu hayranlığı ifade etmektedir. Ayrıca Taksim civarının bahçelerden yoksun olduğuna dair gözlemlerine de eserde yer verilmiştir.

“Bulgar Ekzarhlığı” adını verdiği bölüme (s.56-59) Bulgar Ekzarh’ı olan I. Yosif’e yaptıkları ziyaret konu olmuştur. Yazar, I.Yosif ile ilgili gözlemlerini anlatırken İstanbul’da onun sadece Bulgarlar tarafından değil birçok kişi tarafından sevildiğini ve sayıldığını da ifade etmektedir. Bu ziyaretin ardından padişahın doğum günü sebebiyle ışık gösterisine tanık olmak için vapurla Boğaz’dan geçen yazar, yanındaki kişilerle birlikte Boğaz’ın ışıltısına olan hayranlıklarını dile getirmektedir. Aynı zamanda padişahın doğum gününün insanlar üzerinde olağanüstü bir coşku yaratmadığı şeklindeki gözlemlerini eserinde ifade etmektedir.

Yazarın “Altın Boynuz (Haliç)” ismini verdiği bölümde (s.60-65) “*dünyanın en güzel ve ıssız körfezi*” olarak adlandırdığı Haliç Köprüsü tasvir edilmektedir. Köprüye dair detaylı bilgilerin yanında aynı zamanda buraya neden Altın Boynuz denildiğini de okuyucuya aktarmaktadır. Yazar, Haliç Köprüsü gezisinin ardından Fener semtinde bulunan Bulgar Kilisesi’ne ziyaretinden bahsetmektedir. Fener semtinde bulunan evlere, evlerin görünümüne ve burada yaşayan insanlara dair de birçok bilgiyi okuyuculara sunmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda Türkler için kutsal bir mekân olarak adlandırdığı Eyüp semtinde bulunan Eyüp Camii’nden de bahsedilmektedir.

“Selamlık (Cuma Selamlığı)” adlı bölüm (s.66-70) belki de kitabın en ilgi çekici bölümünü oluşturmaktadır. Bu kısımda Yıldız Köşkü⁴ avlusunda düzenlenen Cuma selamlığı izlenimlerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir (s.66). Yazara, dönemin padişahı II. Abdülhamid’e dair önemli bilgiler aktarmaktadır. Özellikle II. Abdülhamid’in günlük gazetelerde ve karikatürlerde yer alan görüntüsüne

³ Günümüzde Cumhuriyet Müzesi Sanat Galerisi olarak kullanılmaktadır.

⁴ Yıldız Sarayı.

benzemediğini ifade etmektedir. Yazarın, padişah hakkındaki izlenimlerinin dışında selamlıkta bulunan paşaları, askerleri ve padişahın ailesinden kadınları tasvir etmesi de dikkate değerdir. Yazarın özellikle dikkat ettiği ve okuyuculara aktardığı bir başka konu ise burada bulunan kadınların giyim ve kuşamlarıdır. Bu seremoni için yaşadığı hayal kırıklığını ise şöyle aktarmaktadır; “*İtiraf etmem gerekir ki büyük hayal kırıklığına uğradım. Hayalimde daha büyük bir şark görkemi ve şatafatı canlandırıyor ve bekliyordum. Yıldız resmi geçidi epeyce mütevazıydı*”.

Son bölüm olan “Galata Mevlevihanesi” (s.71-72) Cuma selamlığı kısmının devamı niteliğinde olup kitabın çevirisini yapan Hüseyin Mevsim tarafından ayrı bir bölüm haline getirilmiştir (s.71). Her cuma öğleden sonra ibadet eden semazenleri izlemek isteyen yazar Yüksek Kaldırım⁵ caddesinde bulunan Mevlevi Tekkesi’ne⁶ gitmek istemiştir. Bu tekkenin dış görünümü ve iç görünümü ile alakalı bilgiler sunulmaktadır. Yazar, orada bulunan semazenlerin *ney* eşliğinde yaptıkları ibadeti detaylı bir şekilde tasvir etmiştir. Fakat bu tablodan hoşlanmadığını ve bu ibadet şekline zor dayandığını şeklinde yorumlarda bulunmuştur. Tüm bu gözlemlerin ardından on gün süren İstanbul seyahatinde çok yorulduğunu belirterek eserini sonlandırmaktadır.

Sonuç olarak, Evgenia Mars’ın yazmış olduğu seyahat notları 1907 yılı İstanbul’unu tasvir etmesi açısından önemlidir. İstanbul tasvirinin yanı sıra Bulgar yazarın, Osmanlı Devleti ile kendi ülkesini bazı açılardan karşılaştırması dönemin siyasi konjonktürüne dair fikir vermesi açısından da oldukça önemlidir. Kadın yazarın, eserde zaman zaman ön yargılı ifadeler kullanması ve milliyetçi duygularını yoğun denilebilecek bir düzeyde okuyucuya iletme istemesi söz konusu dönemin bir yansımasıdır. Öyle ki bu seyahat sırasında henüz bağımsız bir Bulgaristan Devleti bulunmamaktadır. Nitekim Osmanlı Devleti’nden ayrılarak bağımsız bir devlet olma yolunda diplomatik ve askeri alanda verdikleri mücadelelerin dışında yazmış oldukları eserlerde de bir meşrulaştırma gayesi benimsemiş oldukları kabul edilebilir. Her şeye rağmen bir kadın tarafından yazılan ilk Bulgarca seyahatname olması ve 20.yüzyılın başında İstanbul’un sosyal ve kültürel yapısını konu edinmesi bu alanda yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacaktır.

⁵ Bu cadde günümüzde Beyoğlu semti sınırları içerisindedir.

⁶ Günümüzde Galata Mevlevihanesi Müzesi olarak hizmet vermektedir.